

REFERENCES:

1. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21 лютого 2006 р. № 3447-IV / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.
2. Arkow P. Form of Emotional Blackmail: Animal Abuse as a Factor for Domestic Violence. *Domestic Violence Report*. 2014. Vol. 19. № 4. P. 49–64.
3. Zorza J. Dealing with animal abuse to alleviate family violence. *Family and Intimate partner violence quarterly*. 2010. Vol. 02. № 4. P. 345–358.
4. Merz-Perez L., Heide K. Animal cruelty: path way to violence against people. New York : Altamira Press, 2004. 208 p.
5. Our history. *Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals: official web-site*. URL: <https://www.rspca.org.uk/whatwedo/whoweare/history>.
6. Zilney L., Zinley M. Reunification of child and animal welfare agencies: cross-reporting of abuse in Wellington County, Ontario. *Child welfare*. 2005. Vol. 84 (1). P. 47–66.
7. Child Abuse and Neglect: Issue on Innovation and Implementation : Proceedings of the Second Annual National Conference on Child Abuse and Neglect, April 17–20, 1977 / ed. by M. Lauderdale, R. Anderson, S. Cramer. Austin, 1978. Vol. 1. URL <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/127058NCJRS.pdf>.
8. McPhedran S. Animal Abuse, family violence, and child wellbeing: a review. *Journal of Family Violence*. 2009. № 24. P. 41–52.

УДК 347.73

ВІЙСЬКОВИЙ ЗБІР: У ПОШУКАХ КОНЦЕПЦІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

MILITARY FEE: IN SEARCH OF THE CONCEPT OF LEGAL REGULATION

Криницький І.Є.,

доктор юридичних наук, професор,
старший науковий співробітник,завідувач кафедри цивільного, господарського і фінансового права
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Надзвичайні податкові важелі часто відіграють ключову роль у гарантуванні належного фінансового базису національної оборони. Військовий збір, який почали сплачувати в нашій державі з 3 серпня 2014 р., також став досить ефективним податковим важелем. За п'ять років до Державного бюджету України надійшло близько 57 млрд. грн. від військового збору. Водночас можемо спостерігати стійку тенденцію до зростання коштів, мобілізованих від окресленого податкового платежу, як в абсолютних, так і у відносних параметрах.

До цього часу в нашій державі ні на законодавчому, ні на доктринальному рівні не сформовано ефективну модель правового регулювання військового збору, та й взагалі правовий механізм зазначеного податкового платежу навряд чи можна характеризувати як досконалий.

Сучасна вітчизняна концепція правового регулювання військового збору повинна враховувати, що військовий збір є постійним загальнодержавним цільовим податковим платежем (збором), що справляється з доходу платник, фізичної особи, та спрямовується на фінансування чітко передбачених військових видатків.

Закріплення цільового призначення військового збору доцільно здійснити в Податковому кодексі (далі ПК) України, зважаючи на об'єктивний чинник (зафіксувати спрямування коштів від справляння аналізованого податкового платежу на переозброєння війська). Вдала законодавча конкретизація мети зазначеного податкового платежу тільки сприятиме позитивному сприйняттю збору серед його платників та не викличе в подальшому суттєвого спротиву в ході реформування його податково-правового механізму (наприклад, у разі підвищення ставки до 2%).

Запропоновано невідкладно здійснити корекцію чинного податкового законодавства України, а саме: а) змінити назву ст. 9 ПК України на «Загальнодержавні податки»; б) доповнити Податковий кодекс України ст. 9¹ «Загальнодержавні збори» та включити до переліку податкових платежів зазначеного різновиду військовий збір; в) доповнити Податковий кодекс України ст. 10¹ «Місцеві збори»; г) унести зміни до п. 6.2 ст. 6 ПК України щодо фіксації зборів як ознаки їхнього цільового призначення; д) у п. 16¹ підрозділу 10 розділу XX ПК України закріпити військовий збір як платіж, що має цільовий характер та детально регламентувати його мету й податково-правовий механізм («програма-мінімум») або ввести до структури Податкового кодексу України розділ VII «Військовий збір» (цей номер зараз є «вакантним»), у якому, передбачити законодавче визначення цього податкового платежу («програма-максимум»).

Ключові слова: концепція, правове регулювання, військовий збір, воєнний податок, податкова система України, правовий механізм податкового платежу, Податковий кодекс України.

Extraordinary tax levers often play a key role in ensuring the proper financial basis of national defense. The military fee, payment of which started on August 3, 2014 in our country, also became a very effective tax lever. For five years, the collection to the State Budget of Ukraine was about 57 billion UAH. At the same time, we can observe a steady tendency of growth of funds mobilized from the defined tax payment, both in absolute terms and in relative parameters.

Until now, an effective model of legal regulation of military fee has not been established either on the legislative or on the doctrinal level, and in general the legal mechanism of the said tax payment is unlikely to be characterized as perfect.

The modern concept of the legal regulation of military fee should take into account that it is a permanent national target tax payment (fee), which is coped with the income of the payer – an individual, and is directed to financing clearly allocated military expenditures.

It is expedient to consolidate the purpose of military fee into the Tax Code of Ukraine, taking into account the objective factor (to fix the direction of the funds from the collection of the analyzed tax payment for the rearmament of the troops). A successful legislative specification of the purpose of this tax payment will only contribute to a positive perception of the collection among its payers and will not cause significant resistance in the course of reforming its tax and legal mechanism (in particular, if the rate is increased to 2%).

It is proposed to immediately correct the current tax legislation of Ukraine, namely: a) to change the title of Article 9 of the Tax Code of Ukraine to "National Taxes"; b) to supplement the Tax Code of Ukraine with Article 9¹ "National fees" and include in the list of tax payments the military fee; c) to supplement the Tax Code of Ukraine with Article 10¹ "Local Fees"; d) amend p. 6.2 of Article 6 of the Tax Code of Ukraine in regards to the fixation as a sign of the collection of their intended purpose; e) in p. 16 of sub-section 10 of section XX of the Tax Code of Ukraine, to consolidate the military fee as a payment of a targeted nature and to regulate in detail its purpose and the legal mechanism ("minimum program") or to introduce into the structure of the Tax Code of Ukraine Section VII "Military fee" (this number is now "vacant"), in which, in particular, to provide the legal definition of this tax payment ("maximum program").

Key words: concept, legal regulation, military fee, military tax, the tax system of Ukraine, legal mechanism of tax payment, the Tax Code of Ukraine.

Постановка проблеми. Забезпечення військових потреб завжди займало важливе місце в державній діяльності. Поряд із таким фінансово-правовим інструментарієм, як внутрішні та зовнішні запозичення, грошова емісія, оптимізація державних витрат трансформація системи оподаткування (передусім реформування правового механізму дієвих податкових платежів чи впровадження нових податків і зборів) дозволяла значною мірою досягнути поставлених завдань в окресленій сфері. Часто ключову роль у гарантуванні належного фінансового базису національної оборони відігравали надзвичайні податкові платежі. У цьому контексті можна згадати, наприклад, ейсфору (είσφορά), що справлялася у Стародавній Греції; римський трибутум (tributum civium); середньовічний податок на боягузтво, запроваджений в Англії в XII ст. за короля Генріха I; збір пищальний (справлявся за часів Івана Грозного); гетьманський стацій або введені Петром I «гроші драгунські, рекрутські, корабельні, податок на купівлю драгунських коней». Водночас правова природа окреслених екстраординарних податкових платежів різнилася. Це могли бути: а) податки або збори; б) обов'язкові платежі з доходу, із майна, із особи (у зв'язку з її звільненням від воєнної/військової служби) тощо.

Цілком зрозуміло, що в умовах зовнішньої агресії вітчизняний законотворець скористався позитивним досвідом минулих поколінь. Так, однією з найважливіших новацій вітчизняної податково-правової регламентації останніх років стало впровадження військового збору [1]. Такий податковий платіж визначався законодавцем як тимчасовий (повинен був справлятися до 1 січня 2015 р.) і почав сплачуватися в Україні з 3 серпня 2014 р. За п'ять років справляння до Державного бюджету України надійшло близько 57 млрд. грн. від військового збору. Водночас можемо спостерігати стійку тенденцію до зростання коштів, що надійшли від цього податкового платежу, як в абсолютних (2014 р. – 2.533.661 тис. грн.; 2015 р. – 9.153.976 тис. грн.; 2016 р. – 11.457.211 тис. грн.; 2017 р. – 15.067.038 тис. грн.; 2018 р. – 18.723.464 тис. грн.), так і у відносних параметрах (2014 р. – 0,95% податкових надходжень країни; 2015 р. – 2,23%; 2016 р. – 2,27%; 2017 р. – 2,46%; 2018 р. – 2,61%). У контексті результативності подібних податкових платежів варто згадати й про радянський воєнний податок часів Другої Світової війни [2], який протягом 1942 – 1945 років приніс до державної казни 72,1 млрд. карб. [3, с. 408]. Отже, можна констатувати, що військовий збір є досить ефективним податковим важелем. Натомість до цього часу в нашій державі ні на законодавчому, ні на доктринальному рівні ще не сформовано концепцію правового регулювання військового збору, а правовий механізм зазначеного податкового платежу навряд чи можна характеризувати як досконалий.

Стан опрацювання обраної проблематики. Вітчизняні науковці, зокрема правознавці (Є. Ігнатенко, О. Нальотов, О. Резнік, В. Рядінська, С.Ткач) та економісти (Р. Алексеева, В. Іванюк, І. Кемениш, І. Коробкіна, А. Крутова, Л. Маркова, О. Нестеренко), намагалися долучитися до вирішення проблемних моментів справляння військового збору, проте їх публікації переважно мають фрагментарний, описовий та прикладний характер. Цілісна система наукових поглядів, фундаментальних знань про правове регулювання окресленого податкового платежу, яка б розкривала його зміст та специфіку, в Україні досі відсутня.

Метою статті є окреслення основних підходів до побудови сучасної концепції правового регулювання військового збору.

Вклад основного матеріалу. На цей час дискусійною залишається низка питань, пов'язаних зі справля-

нням військового збору в Україні. До них можна віднести навіть такі ключові моменти, як визначення правової природи цього податкового платежу та його місця в податковій системі нашої держави. Не допомагає в цьому сенсі й вітчизняний законотворець, адже навіть офіційна дефініція поняття «військовий збір» до цього часу відсутня. Варто звернути увагу на його опосередковано артикульовану позицію. Мова йде про дві «реперні точки», дві категорії, що вживаються законодавцем у назві окресленого податкового платежу: «військовий» та «збір». Зрозуміло, що такий вибір не є випадковим, натомість окреслене рішення закладає деякі протиріччя, а його коректність викликає сумніви.

Пропонуємо проаналізувати декілька можливих векторів побудови сучасної концепції правового регулювання військового збору.

Перш за все варто звернути увагу на той факт, що залишається «відкритим» питання щодо належності військового збору до конкретного різновиду податкових платежів (до податків, зборів, мит, платежів, унесків тощо). Вітчизняний законотворець не є в цьому аспекті послідовним. Аналізований податковий платіж визначено в Податковому кодексі України як збір, натомість фіксація його цілей у законодавстві відсутня. На думку ж фахівців-фінансистів, збори передбачають цільове призначення платежу [4, с. 56], завжди є цільовими платежами [5, с. 43], мають чітку цільову прив'язку [6, с. 34], характерним для них є цільове призначення [7, с. 161]. Проте лише формальної назви платежу в цьому випадку замало. Адже, наприклад, тривалий час такий класичний податок, як акциз, визначався в податковій системі нашої держави як збір [8–10]. Тобто справа полягає не тільки в легальному підході (яку назву надано обов'язковому платежу в податковому законі). На нашу думку, оптимальний варіант – це об'єктивна кореляція його назви наявному змісту.

Існування подібної «білої плями», з одного боку, провокує науковців до висновків, що не відповідають дійсності (щодо цільового призначення цього платежу або зумовленості його справляння необхідністю відновлення зруйнованої інфраструктури східних регіонів) [11, с. 33, 35]. З іншого боку, наявна колізійність штовхає вчених до побудови логічного ланцюгу від «сплата військового збору не пов'язана з отриманням спеціальної вигоди або вчиненням на користь його платників будь-яких юридично значущих дій, навпаки, він є безумовним обов'язковим платежем» [12, с. 6] до «є всі підстави стверджувати, що за своїм змістом військовий збір має бути віднесений до категорії податків та перейменованій на військовий податок» [13, с. 23]. Вважаємо, що задля усунення наведених протиріч необхідно чітко та обґрунтовано окреслити позицію стосовно віднесення військового збору саме до зборів, для чого закріпити в Податковому кодексі України його мету, а в Бюджетному кодексі України – відповідні адресати/канали фінансування. Першим і цілком виправданим на цей час кроком у зазначеному напрямку можна вважати внесення змін до ПК України [14] щодо пов'язаності військового збору з проведенням реформи Збройних Сил України. Водночас слід зауважити, що обраний законотворцем варіант формулювання позбавлено універсальності та опосередкованості, отже, він не може вважатися метою податкового платежу як такою.

У будь-якому разі вважаємо за потрібне закріпити в Податковому кодексі України цільове призначення військового збору. Інше питання: яким воно повинно бути? На нашу думку, можна піти двома основними напрямками: а) об'єктивний вектор – зафіксувати спрямування коштів від справляння аналізованого податкового платежу на технічне переозброєння війська. Це можуть бути,

наприклад, витрати на реалізацію програм з виробництва новітніх комплексів протикорабельної, протиповітряної чи протитанкової зброї, на створення відповідних підрозділів Збройних Сил України; б) суб'єктний вектор – регламентувати пов'язаність акумульованих коштів зі створенням сприятливих умов для військовослужбовців. Це можуть бути завдання щодо побудови сучасних військових містечок, реабілітації поранених, якісного харчування, щодо підвищення грошового забезпечення тощо. У кожного з окреслених варіантів є свої переваги. Так, стосовно першого слід зазначити, що суспільство в такому разі змогло б реально моніторити досягнуті результати, а кожен платник міг відчувати себе причетним до виправлення та поліпшення ситуації. Хоча за пріоритетними оборонними державними цільовими програмами (наприклад, щодо ракетної програми України, стосовно відновлення цієї ефективної зброї, щодо нарощування ракетного потенціалу нашої держави) утаємниченість щодо цієї важливої та багатоаспектної діяльності є цілком виправданою. Тобто специфіка такої модернізаційно-інноваційної роботи суттєво обмежує можливість реального спостереження за її ходом і результатами, мінімізує суспільний контроль за цією сферою. Якщо говорити про другий вектор, то позитивним фактором можна вважати його особистісний узаємозв'язок, адже практично кожен із українців має друзів чи родичів в армії, і їм не байдуже, у яких умовах ті несуть службу. Перший варіант цільового призначення військового збору, на наш погляд, є оптимальним.

Необхідно також зауважити, що навіть сама назва збору як військового вже асоціюється в суспільстві з фінансуванням військових потреб і за умови зовнішнього протистояння не викликає емоційного відторгнення. Вдала законодавча конкретизація цілей зазначеного податкового платежу тільки сприятиме, на нашу думку, позитивному сприйняттю збору серед платників та не викличе в подальшому значного спротиву в ході реформування його податково-правового механізму (наприклад, підвищення ставки до 2%).

З іншого боку, не можна оминати питання щодо приналежності військового збору до такої групи податкових платежів, як збори. Реалізоване зараз законодавче рішення розходиться з офіційним визначенням збору (плати, внеску), що наведене в п. 6.2 ст. 6 Податкового кодексу України [15], адже такий конкретний обов'язковий платіж до бюджету, як військовий збір, справляється з платників без отримання ними спеціальної вигоди, зокрема внаслідок учинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій. Водночас обране вітчизняним законодворцем доволі «вузьке» трактування сутності окресленого різновиду податкових платежів, ігнорування його цільового характеру не відповідає як вітчизняним законодавчим реаліям, так і напрацьованим сучасною фінансово-правовою доктриною «канонам» співвідношення між податками й зборами.

Зауважуємо, що в податковому законодавстві нині відсутня фіксація позиції щодо належності військового збору до будь-якого легального різновиду податкових платежів. Так, ні ст. 9 ПК України (Загальнодержавні податки та збори), ні стаття 10 ПК України (Місцеві податки) [15] не містять навіть згадки про військовий збір. Це призводить до намагання окремих науковців усунути наявний дефект власними силами, до твердження щодо визначення військового збору в вітчизняному законодавстві як загальнодержавного податку, який сплачується громадянами України [11, с. 33]. Зрозуміло, що ця теза є довільною, не ґрунтується на положеннях чинного податкового законодавства. Так, наведений обов'язковий платіж в буквальному сенсі «зависає в повітрі». Відсутність чіткої артикуляції позиції законотворця стосовно визначення місця військового збору в податково-класифікаційному ряді – це суттєва прогалина в сучасній законодавчій регламентації як національної податкової системи загалом, так і конкретно військового збору зокрема. Певним

компенсатором окресленої прогалини виступає припис п. 1² ч. 2 ст. 29 Бюджетного кодексу України [16], згідно з яким військовий збір належить до доходів загального фонду Державного бюджету України. Натомість зазначена норма є тільки додатковим, допоміжним та опосередкованим фактором. Жодним чином не можна применшувати роль профільного кодифікованого акту у вирішенні цього питання, адже саме ПК України повинен регламентувати ці моменти, а БК України навіть не входить до складу податкового законодавства.

Ми не можемо підтримати викладені в юридичній літературі сумніви щодо використання в назві податкового платежу, що аналізується, терміну «військовий» та фактичне отождолення категорій «військовий» і «воєнний» [17, с. 256]. За мирного життя наведена вище асоціація навряд чи мала таку пряму (лінійну) залежність. Та й у термінологічному розрізі категорія «військовий» є похідною від терміну «військо», а не від категорії «війна». Водночас вважаємо, що фінансування війська і фінансування війни – це різні поняття. То ж може існувати два різних військових збори, спеціальних платежів, що справляються: а) у мирний час; б) у воєнний час. Вважаємо, що в наших вітчизняних реаліях, за наявності агресивно налаштованої сусідньої держави, країни з імперськими амбіціями та потужним військовим потенціалом, варто відмовитися від визначення військового збору як тимчасового обов'язкового платежу. Адже, по-перше, він не є тимчасовим, по-друге, національна оборона нашої держави повинна належно фінансуватися завжди. Ми є прихильниками підходу щодо залишення такого самостійного податкового важелю, як військовий збір, у податковій системі України на відміну від висловленої в науковій літературі пропозиції щодо доцільності запровадження військового збору як тимчасової надбавки до податку на доходи фізичних осіб [18, с. 102]. У цьому контексті ми цілком підтримуємо В. Іванюк, яка стверджує, що запровадження такої надбавки за умови пропорційної моделі оподаткування не має якогось вагомого значення, окрім хіба що користі в частині адміністрування військового збору [19, с. 180]. Хоча навіть не цей аргумент є визначальним. Адже в разі фактичного нівелювання автономності військового збору втрачається наочність ідеологічного наповнення цього специфічного податкового платежу та безпосередній зв'язок між платником збору та конкретними видатками, ускладнюється цільовий контроль за аналізованою царинною. До того ж навіть сама категорія «військовий» передбачає постійний характер цього збору (адже військо є завжди, натомість війна – це виняткові обставини в звичному житті суспільства).

Висновки. Вважаємо, що під час побудови сучасної вітчизняної концепції правового регулювання військового збору слід виходити з того, що він є постійним загальнодержавним цільовим податковим платежем (збором), що справляється з доходу платника, фізичної особи, та спрямовується на фінансування чітко передбачених військових видатків.

На підставі викладеного пропонуємо невідкладно внести такі зміни до чинного законодавства України: а) змінити назву ст. 9 ПК України на «Загальнодержавні податки»; б) доповнити Податковий кодекс України ст. 9¹ «Загальнодержавні збори» та включити до переліку податкових платежів зазначеного різновиду й військовий збір; в) доповнити Податковий кодекс України ст. 10¹ «Місцеві збори»; г) унести зміни до п. 6.2 ст. 6 ПК України щодо фіксації зборів як ознаки їхнього цільового призначення; д) у п. 16¹ підрозділу 10 розділу XX ПК України закріпити військовий збір як платіж, що має цільовий характер та детально регламентувати його мету й податково-правовий механізм («програма-мінімум») або ввести до структури Податкового кодексу України розділ VII «Військовий збір» (цей номер зараз є «вакантним»), у якому передбачити законодавче визначення цього податкового платежу («програма-максимум»). Таким чином буде дотримано єдності в законодавчій регламентації податкової системи нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» від 31 липня 2014 р. № 1621-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 39. Ст. 2006.
2. Указ Президиума Верховного Совета СССР «О военном налоге» от 29 декабря 1941 г. Красное знамя от 4 января 1942 г.
3. Дьяченко В.П. История финансов СССР (1917–1950 гг.): монография. Москва: «Наука», 1978. 492 с.
4. Волощук М.Г., Менджул М.В. Финансовое право: навчальний посібник. Ужгород: Видавництво Олександра Гаркуші, 2012. 216 с.
5. Пришва Н.Ю. Податкове право: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 368 с.
6. Податкове право України: навчальний посібник / за ред. М.П. Кучерявенка. Харків: Право, 2010. 256 с.
7. Гетманцев Д.О., Форсюк В.Д., Беліцький І.С. Теорія, принципи та історія податку. Правовий аспект: наук.-практ. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 496 с.
8. Закон України «Про систему оподаткування» від 25 червня 1991 р. № 1251-XII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1991. № 39. Ст. 511.
9. Закон України «Про акцизний збір» від 18 грудня 1991 р. № 1996-XII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1992. № 12. Ст. 172.
10. Декрет Кабінету Міністрів України «Про акцизний збір» від 26 грудня 1992 р. № 18-92. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1993. № 10. Ст. 82.
11. Маркова Л.Г., Алексеева Р.О. Військовий збір: теоретичний аспект. *Международный научный журнал. Экономические науки*. 2015. № 3. С. 31–36.
12. Ткач С.С., Нальотов О.О. Актуальні питання правового регулювання сплати військового збору. Кременчук, 2014. 24 с.
13. Крутова А.С., Нестеренко О.О., Коробкіна І.С. Особливості нарахування та обліку військового збору. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2015. Вип.1. С. 19–29.
14. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 р. № 71-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 7–8, № 9. Ст. 55.
15. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
16. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2010. № 50–51. Ст. 572.
17. Рядінська В.О. Правове забезпечення становлення та розвитку системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Держ. НДІ МВС України. Київ, 2015. 475 с.
18. Задорожна Л.А. Регулятивна ефективність персонального прибуткового податку: приклад України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Ун-т держ. фіскал. служби України. Ірпінь, 2017. 266 с.
19. Іванюк В.Е. Модернізація системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2019. 232 с.

УДК 342.95

СКЛАД БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) ЯК АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

BULLYING ADMINISTRATIVE OFFENCE CORPUS DELICTI

Лежнєва Т.М.,

*кандидат юридичних наук,**доцент кафедри права**Університету імені Альфреда Нобеля*

Черноп'ятов С.В.,

*кандидат юридичних наук,**доцент кафедри права**Університету імені Альфреда Нобеля*

Статтю присвячено аналізу складу булінгу (цькування) як адміністративного правопорушення. Визначено об'єкт булінгу, під яким розуміється громадський порядок і громадська безпека в освітньому середовищі. Установлено, що об'єкт булінгу має бути визначальним критерієм для логічної побудови інших елементів складу цього адміністративного правопорушення. Зазначено, що інші елементи складу булінгу не повною мірою забезпечують охорону об'єкту булінгу засобами адміністративної відповідальності. Так, невідповідно обмеженим є коло суб'єктів та потерпілих. Об'єктивна сторона булінгу не передбачає ознаки систематичності (повторюваності). Крім того, об'єктивна сторона булінгу створює передумови для значної конкуренції із нормами кримінального права. Суб'єктивна сторона не враховує мети булінгу, яка натомість є визначальною ознакою цього явища. Правові норми, як регулятивні, так і охоронні, які визначають явище булінгу та встановлюють відповідальність за такі діяння, містять низку недоліків, унаслідок яких: булінгом можуть кваліфікувати такі діяння, які насправді не посягають на об'єкт булінгу; частина об'єкту булінгу залишається поза межами правової охорони засобами адміністративної відповідальності. Окрім того, чинна редакція ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення створює загрозу уникнення більш суворої, зокрема кримінальної, відповідальності за посягання на життя, здоров'я, статеву свободу й недоторканність. Для вирішення зазначених проблем пропонуємо диспозицію ч. 1 ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення сформулювати іншим способом. Також запропоновано редакцію визначення поняття «булінг» у Законі України «Про освіту», яка більш чітко визначає такі ключові ознаки булінгу, як його мета (викликати в потерпілого стійке відчуття приниження, страху або тривоги; підпорядкувати потерпілого інтересам та волі порушника; спричинити соціальну ізоляцію потерпілого або інші зміни його соціального становища в освітньому середовищі), обстановка (вчинення у зв'язку із включенням порушника і потерпілого до єдиного освітнього процесу), систематичність (повторюваність).

Ключові слова: булінг (цькування), адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, навчальний процес, суб'єкти навчального процесу, освітнє середовище.

The paper provides an analysis of bullying administrative offence corpus delicti. Educational environment public order and educational environment public safety are considered to be the bullying object. The bullying object is determined to be the key criterion of bullying administrative offence corpus delicti constructing. It is determined that other elements of bullying corpus delicti do not fully protect the bullying object by means of administrative responsibility. For instance, the ranges of bullying subjects and victims are unreasonably limited. The objective element (actus reus) of bullying does not provide a characteristic of bullying systematic (repeating) character. Moreover, the bullying objective element creates prerequisites for significant collisions with criminal law rules.